

Nr 170.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående upplåtande av visst område å Djurgården för uppförande av ett tekniskt museum; given Stockholms slott den 24 februari 1933.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Fritjof Ekman.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 24 februari 1933.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden UNDÉN, NOTHIN, SCHLYTER, WIGFORSS, VANNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Efter gemensam beredning med cheferna för försvars-, kommunikations- och finansdepartementen anför chefen för handelsdepartementet, statsrådet Ekman:

På inbjudan av ingenjörsvetenskapsakademien bildades år 1923 en av representanter för akademien, svenska teknologföreningen, Sveriges industriförbund och svenska uppfinnareföreningen bestående s. k. samarbetsdelegation med uppgift att verka för åstadkommandet av ett tekniskt museum i vårt land. Delegationen inriktade till en början sin verksamhet

på att organisera insamlandet av olika föremål av teknisk och industriell natur. I december 1925 ingick delegationen till Kungl. Maj:t med en framställning, däri delegationen — under framhållande att ett betydande antal värdefulla museiföremål redan insamlats men på grund av bristande lokaler måste förvaras magasinerade på olika platser i landet — hemställde, att någon statens lokal måtte åtminstone tillfälligt upplåtas för inrymmande av ett tekniskt museum samt utredning verkställas rörande möjligheterna att bereda museet lokaler jämväl för framtiden. Byggnadsstyrelsen, som hördes över framställningen, förordade i utlåtande den 29 september 1927 i enlighet med ett av samarbetsdelegationen framkastat förslag, att viss del av förutvarande livregementets dragoners kasernområde å Norra Djurgården i Stockholm med därå uppförda byggnader provisoriskt upplättes åt museet. På grund av mellankommande omständigheter föranledde emellertid byggnadsstyrelsens förslag för det dåvarande icke någon åtgärd.

I oktober 1932 fastställde ingenjörsvetenskapsakademien — efter godkännande av svenska teknologföreningen, Sveriges industriförbund och svenska uppfinnareföreningen — stadgar för tekniska museet. Enligt dessa utgör museet »en till ingenjörsvetenskapsakademien hörande institution», vars angelägenheter förvaltas av en särskild styrelse, utsedd av, bland annat, de fyra förenämnda sammanslutningarna samt med verkställande direktören i ingenjörsvetenskapsakademien och museets föreståndare som självskrivna ledamöter. Museets uppgift är »att samla, vårda och på ett instruktivt sätt framvisa bilder, ritningar, föremål, redskap, maskiner och modeller, som kunna vara ägnade att belysa ingenjörskonstens, teknikens och industriens historiska utveckling till närvarande tid, samt att på lämpligt sätt hedra minnet av dem, som gjort betydande insatser till fromma för denna utveckling». I museets uppgift ingår även att utgiva publikationer ägnade att sprida kunskap om teknikens och industriens utveckling.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 18 april 1932 har *ingenjörsvetenskapsakademien* hemställt om åtgärds vidtagande för beredande av lokaler åt tekniska museet. Akademien har därvid föreslagit, att västra delen av förenämnda dragonkasernområde med därå uppförda byggnader måtte upplåtas för ändamålet.

Till stöd för sin ansökan anför akademien i huvudsak följande:

Det arbete, som sedan 1924 under akademiens inseeende bedrivits för att till tekniska museet sammanföra för museets ändamål lämpligt material, hade givit ett synnerligen gott resultat tack vare den välvilja och det intresse, med vilket museitanken omfattats i hela vårt land och i alla kretsar. Det stora antal föremål, som under de gångna åren sammanförts under företagna insamlingsresor i skilda delar av landet, hade med få undantag erhållits såsom gåva och endast till en mindre del såsom deposition eller köp. Det material, som nu förefunnes, kunde ur många synpunkter väl mäta sig med motsvarande utländska samlingar. Då stora delar av

museets samlingar vore oersättliga och i många fall icke ens i andra länder ägde sin motsvarighet, kunde icke något exakt värde angivas å dessa samlingar. Desamma vore emellertid åsatta ett brandförsäkringsvärde av 556 400 kronor. Museimaterialet hade under de gångna åren musealt bearbetats och därefter inpackats och förvarades nu i av museet förhyrda eller för ändamålet upplåtna magasin på elva olika platser i Stockholm. Härtill komme museet tillhöriga samlingar och föremål, som tills vidare förvarades vid olika industriföretag och på andra platser i landet. De svårigheter, som vore förenade med bedrivande av museets verksamhet under sagda förhållanden, låge i öppen dag, och så länge museet saknade lokaler kunde det ej framvisa sina samlingar och fylla sin stora kulturella uppgift.

Alltsedan museets början hade därför museets byggnadsfråga stått i förgrunden. Det hade syntts akademien vara av största betydelse, att museet förlades inom Stockholm i närheten av andra museer med likartat innehåll. Ehuru flera förslag varit uppe till diskussion om museets förläggning till annan plats inom staden, hade akademien likväl funnit sig föranlåten att fasthålla vid förslaget om museets förläggande till dragonkasernområdet, vilket uppenbarligen innebure mycket stora fördelar. Av Kungl. Maj:ts proposition nr 244 till 1930 års riksdag angående åtgärder för beredande av nya lokaler för naturhistoriska riksmuseets etnografiska avdelning m. m. framginge, att ett flertal myndigheter uttalat sig för lämpligheten av tekniska museets förläggning på nämnda område i omedelbar närhet av etnografiska museet och det till förläggning väster om dragonkasernen ifrågasatta sjöhistoriska museet.

Av den utredning, som i ärendet företagits, hade framgått, att den enda framkomliga vägen för erhållande av lokaler, som kunde giva en värdig ram kring de av tekniska museet erhållna samlingarna, vore uppförande av en nybyggnad. Enligt ett på akademiens föranstaltande uppgjort förslag skulle det å förenämnda område befintliga s. k. östra stallet rivas och å dess plats en museibygnad uppföras. Då museets verksamhet och samlingar vore av den art, att museet framdeles komme att behöva ytterligare utställnings- och magasinslokaler ävensom mark för friluftsuppställning av vissa föremål, varjämte syntes kunna påräknas, att en del mindre specialmuseer av teknisk art i en framtid komme att förenas med tekniska museet, vore det emellertid angeläget, att även angränsande byggnader, nämligen norra och södra stallen, exereishuset och ridhuset, reserverades för museets ändamål. Genom det framförda förslaget skulle på dragonkasernområdet och området därintill skapas en museistadsdel.

I ärendet har *byggnadsstyrelsen*, efter remiss, avgivit ett den 8 september 1932 dagtecknat utlåtande. Styrelsen hemställer häri, att Kungl. Maj:t måtte medgiva, att västra delen av dragonkasernområdet måtte upplåtas för tekniska museets ändamål för uppförande å den plats, där östra stallet vore beläget, av en museibygnad, vartill förslag skulle underställas byggnadsstyrelsen för godkännande, med den inskränkning ifråga om dispositionen av övriga på området befintliga byggnader, som tills vidare kunde betingas av dessas användning för militära förråd. För att lämna östra arméfördelningen, som för förrådsändamål disponerade området jämte byggnader, ersättning för östra stallet har styrelsen tillika föreslagit dels att ett till förutvarande positionsartilleriregementets ka-

sernetablissemangt hörande f. d. exercishus med 560 kvadratmeters golvyta ställes till östra arméfördelningens förfogande som förrådslokal, dels ock att som villkor för området upplåtande föreskrives, att ingenjörsvetenskapsakademien, om och när så erfordras, låter å artillerikasernområdet uppföra ett förrådshus med en golvyta av minst 850 kvadratmeter.

Sedan *riksmarskalksämberet* anbefallts avgiva utlåtande i ärendet, har ämbetet med skrivelse den 27 oktober 1932 överlämnat och som eget utlåtande åberopat ett av intendenten för Djurgården avgivet yttrande, däri denne förklarar, bland annat, att från Djurgårdsförvaltningens sida intet hinder möter för upplåtelse av ifrågavarande område till ett tekniskt museum, när från de militära myndigheternas sida ett avträdande härav kan ske.

I ett, efter remiss avgivet, den 29 december 1932 dagtecknat utlåtande har vidare *arméförvaltningen* såsom eget utlåtande åberopat innehållet i ett från chefen för östra arméfördelningen infordrat, utlåtandet bifogat yttrande.

I sistnämnda yttrande avstyrker *arméfördelningschefen* den av byggnadsstyrelsen gjorda hemställan vad beträffar upplåtande av hela västra delen av dragonkasernområdet. Däremot tillstyrker *arméfördelningschefen* upplåtande för museet av det område, som erfordras för uppförande av en ny museibyggnad på östra stallets nuvarande plats, under villkor, bland andra, att i ersättning för östra stallet förenämnda å artillerikasernområdet befintliga exercishus ställes till fördelningens förfogande, samt ingenjörsvetenskapsakademien uppför och till staten överlämnar ett förrådshus om cirka 1,850 kvadratmeters golvyta, att byggnadsstyrelsen, då dispositionen av till arméfördelningens förfogande ställda byggnader fränhändes fördelningen, ställer motsvarande lokaler till förfogande utan kostnad för lantförsvaret, samt att medel för gäldande av i samband med sagda dispositioner föranledda kostnader för flyttnings- och inredningsarbeten m. m. jämväl ställas till förfogande utan att försvarshuvudtiteln belastas.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 23 februari 1933 har *ingenjörsvetenskapsakademien* slutligen i anslutning till sin tidigare skrivelse i ämnet meddelat, att styrelsen för Knut och Alice Wallenbergs stiftelse genom i skrivelse av den 20 februari 1933 meddelat beslut beviljat ett anslag av 2,000,000 kronor till uppförande och iordningställande av byggnader för tekniska museet under villkor, att staten innevarande år kostnadsfritt ställer nödig mark — i enlighet med akademiens hemställan i ärendet av den 18 april 1932 — till förfogande för uppförandet av ett tekniskt museum, samt att arbetet med uppförandet, för att motarbeta arbetslösheten, påbörjas snarast möjligt, dock senast inom 1934 års utgång.

Efter att hava framhållit, att museet förutom nyssnämnda gåvomedel

jämväl disponerar över en byggnadsfond å omkring 250,000 kronor, anför akademien vidare:

Omförmälda donation hade föregåtts av en utredning rörande tekniska museets lokalbehov. Av byggnadsrådet Ragnar Hjorth hade sålunda på akademiens uppdrag utarbetats ritningar till en nybyggnad för museet, avsedd att placeras på förenämnda kasernområde. Med ledning av de utarbetade ritningarna hade kostnadsberäkning för nybyggnaden utförts. Enligt denna hade byggnadskostnaderna befunnits uppgå till sammanlagt 1,935,000 kronor. I samband härmed hade även företagits en utredning rörande kostnaderna för installation av museets samlingar i nybyggnaden, vilka beräknats draga en kostnad av 300,000 kronor. Sammanlagda kostnaderna belöpte sålunda till 2,235,000 kronor. Då de för ändamålet till förfogande stående medlen uppginge till 2,250 000 kronor, vore akademien alltså i stånd att omedelbart realisera byggnadsplanerna.

Akademien anför härefter, att det område, som akademien, i anslutning till sin skrivelse av den 18 april 1932, med hänsyn till nuvarande och framtida behov anser sig böra begära, är den del om cirka 26,000 kvadratmeter av förutvarande livregementets dragoners kasernområde, som begränsas i norr av Kavallerivägens södra begränsningslinje, i väster av en linje dragen från Kavallerivägen i riktning mot Djurgårdsbrunnsviken på ett avstånd från norra och södra stallens västra gavlar om ungefär 5 meter, i söder av en linje dragen parallellt med och 5 meter söder om södra stallet samt i öster av västra trädraden i den i linje med östra stallet öster om detta gående allén.

Akademien fortsätter vidare:

En förutsättning för uppförande av museibygnaden på den föreslagna tomten vore, att östra stallet reves, så snart byggnadsarbetena igångsättas, vilket beräknades kunna äga rum den 1 juli 1933. För iordningställandet av museigården vore avsikten att sedermera jämväl riva exercishuset. Med hänsyn till den mycket tillfredsställande lösning av museets lokalfråga, som nybyggnaden erbjöde, hade det ansetts möjligt att ställa frågan om såväl exercishusets som övriga byggnaders användning för museets ändamål på framtiden, varvid beräknades, att dessa byggnader icke skulle behöva tagas i anspråk förrän omkring år 1943. Akademien vore dock villig att, om tillfälle därtill yppades, tidigare övertaga dispositionsrätten till sagda byggnader. Därjämte förutsatte akademien att, om behov skulle uppstå att för museets utvidgningar tidigare komma i besittning av exercishuset, akademien finge möjlighet att då erhålla dispositionsrätten till denna byggnad. För sådant fall vore akademien emellertid villig att i ersättning för exercishuset ställa till förfogande ett plåtmagasin med motsvarande golvyta eller annat likvärdigt magasinsutrymme.

Kostnadskalkyler för museets drift, sedan detsamma installerats i nybyggnaden och denna öppnats för allmänheten, hade utförts. Det hade därvid befunnits möjligt att framdeles utan statens medverkan driva museets verksamhet.

Akademien ansåge sig slutligen icke böra underlåta att framhålla de betydande ekonomiska och andra värden, som komme att genom museiplanernas förverkligande ställas i det allmännas tjänst. Den storslagna donation, som erhållits från Knut och Alice Wallenbergs stiftelse, möjlig-

gjorde uppförandet av en representativ byggnad, bildande ett värdigt hem för de skatter, som museet ägde eller komme att erhålla till belysande av ingenjörskonstens och industriens utveckling. Ett studium av de pedagogiska samlingarna kunde även förväntas i många fall bliva direkt fruktbarande ej endast för individen utan för hela landet. De kulturhistoriska värden, som i avsaknad av ett tekniskt museum och av andra anledningar tidigare löpt risken att spolieras, kunde i museet bliva räddade åt framtiden. Under de senaste åren hade museet från statliga institutioner fått i deposition mottaga vissa äldre föremål och samlingar, som vederbörande institutioner icke ansett sig längre hava möjlighet att förvara och vårda. Museet hade funnit med sin fördel förenat att taga hand om dessa samlingar, men hade samtidigt fått ikläda sig de betydande kostnader, som vore förenade med magasinering, katalogisering och vård av dessa depositioner.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer akademien, att åtgärder måtte vidtagas för att ett område om cirka 26,000 kvadratmeter av västra delen av dragonkasernområdet, i huvudsaklig överensstämmelse med förut angivna gränser, jämte å området befintliga byggnader måtte upplåtas för tekniska museets ändamål, dock med den begränsning i fråga om dispositionsrätten till byggnaderna, som förut angivits, samt att museet måtte medgivas rätt att å området uppföra en museibyggnad och för ändamålet riva östra stallet tidigast med början den 1 juli 1933.

Vid akademiens förenämnda skrift är fogad en skiss över berörda område, vilken skiss torde få biläggas detta protokoll.

Departements-
chefen.

De samlingar av maskiner, verktyg, apparater, modeller m. fl. föremål — belysande olika sidor av den svenska teknikens och industriens utveckling — över vilka tekniska museet förfogar, äro otvivelaktigt av stort värde för vetenskaplig forskning och uppfinnarverksamhet liksom icke minst såsom ett instruktivt åskådningsmaterial i folkbildningens tjänst. På grund av saknaden av utställningslokaler har hittills endast en ringa del av dessa föremål kunnat göras tillgänglig för allmänheten. Den av Knut och Alice Wallenbergs stiftelse beslutade åtgärden att anslå ett belopp av 2,000,000 kronor till uppförande av en nybyggnad för tekniska museet, varigenom tillfälle beredes att omedelbart realisera byggnadsplanerna, är därför att hälsa med största tillfredsställelse.

Såsom villkor för donationen har föreskrivits, att staten kostnadsfritt ställer nödig mark, i enlighet med ingenjörsvetenskapsakademiens i ärendet gjorda framställning, till förfogande för uppförande av en museibyggnad. Det av akademien därvid avsedda området, västra delen av f. d. livregementets dragoners kasernområde å Norra Djurgården, har en areal av omkring 26,000 kvadratmeter och begränsas i norr av Kävallerivägen, i väster av en rak linje dragen 5 meter väster om norra och södra stallens västra gavlar, i söder av en linje dragen 5 meter söder om södra stallet samt i öster av västra trädraden i den väster om etnografiska museet gående allén.

Förenämnda område disponeras för närvarande av östra arméfördelningen, som i vissa av de å området befintliga byggnaderna inrymt en del förrådsmateriel, medan några byggnader, bland dem det av trä uppförda östra stallet, uthyrts till enskilda.

Såsom förut nämnts, är avsikten att, om det önskade markområdet ställes till förfogande, riva östra stallet och å dess plats uppföra en museibygnad. Därmed vore museets närmaste behov av lokaler fyllt. I planerna ingår att sedermera taga i anspråk jämväl övriga byggnader å området. Dessa skulle dock icke erfordras förrän omkring år 1943. Då emellertid behov att disponera exercishuset kan uppstå tidigare, har akademien förutsatt att, när så blir fallet, mot ersättning i likvärdiga lokaler få komma i besittning av detsamma.

Det av akademien till museiplats föreslagna området synes mig ur flera synpunkter vara för ändamålet särskilt lämpligt. Såsom förut angivits, har den öster därom befintliga delen av kasernområdet reserverats för naturhistoriska museets etnografiska avdelning, varjämte sjöhistoriska museet är planerat att uppföras väster om det för tekniska museet ifrågasatta området. Jag finner mig därför — med behjärtande av museets allmännyttiga ändamål och med uppskattande av den till museet lämnade donationen — böra tillstyrka, att museet får förläggas till förevarande område. För att bereda museet framtida utvecklingsmöjligheter förordar jag därvid, att i enlighet med donationsvillkoren hela det av akademien begärda området jämte därå befintliga byggnader för ändamålet upplåtes, samt att upplåtelsen sker utan ersättning.

I anslutning till vad som ägt rum vid tidigare liknande upplåtelser av tomtområden å Norra Djurgården synes åt upplåtelsen böra givas form av nyttjanderätt att gälla, så länge tomten användes för nu ifrågavarande ändamål.

Då för uppförande av den planerade museibygnaden erfordras, att östra stallet rives, bör detta ställas till akademiens disposition, såsnart byggnadsarbetena kunna igångsättas, dock tidigast den 1 juli 1933. Jag förutsätter, att i enlighet med byggnadsstyrelsens uttalande det å förutvarande positionsartilleriregementets kasernområde befintliga exercishuset vid samma tid ställes till östra arméfördelningens förfogande.

Beträffande övriga byggnader å förevarande område torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles bestämma, när dispositionsrätten till desamma skall övergå till akademien. Därest för museets utvidgning skulle visa sig erforderligt att tidigare än år 1943 taga i anspråk exercishuset, bör, efter prövning av Kungl. Maj:t, medgivande härtill kunna förbindas med skyldighet för akademien att för återstående tiden lämna arméfördelningen ersättning i likvärdiga lokaler. Underhållet av de å området befintliga byggnaderna bör givetvis åligga innehavaren.

Den mellan exercishuset och ridhuset belägna delen av gården torde få

av arméfördelningen tillsvidare disponeras, liksom arméfördelningen bör äga rätt till fri utfartsväg från de under fördelningens disposition stående byggnaderna.

I enlighet med byggnadsstyrelsens förslag bör föreskrivas, att ritningarna till den planerade museibygnaden före byggnadsarbetenas påbörjande skola godkännas av byggnadsstyrelsen. I övrigt lärer det få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma de ytterligare villkor, som i samband med upplåtelsen kunna finnas erforderliga.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

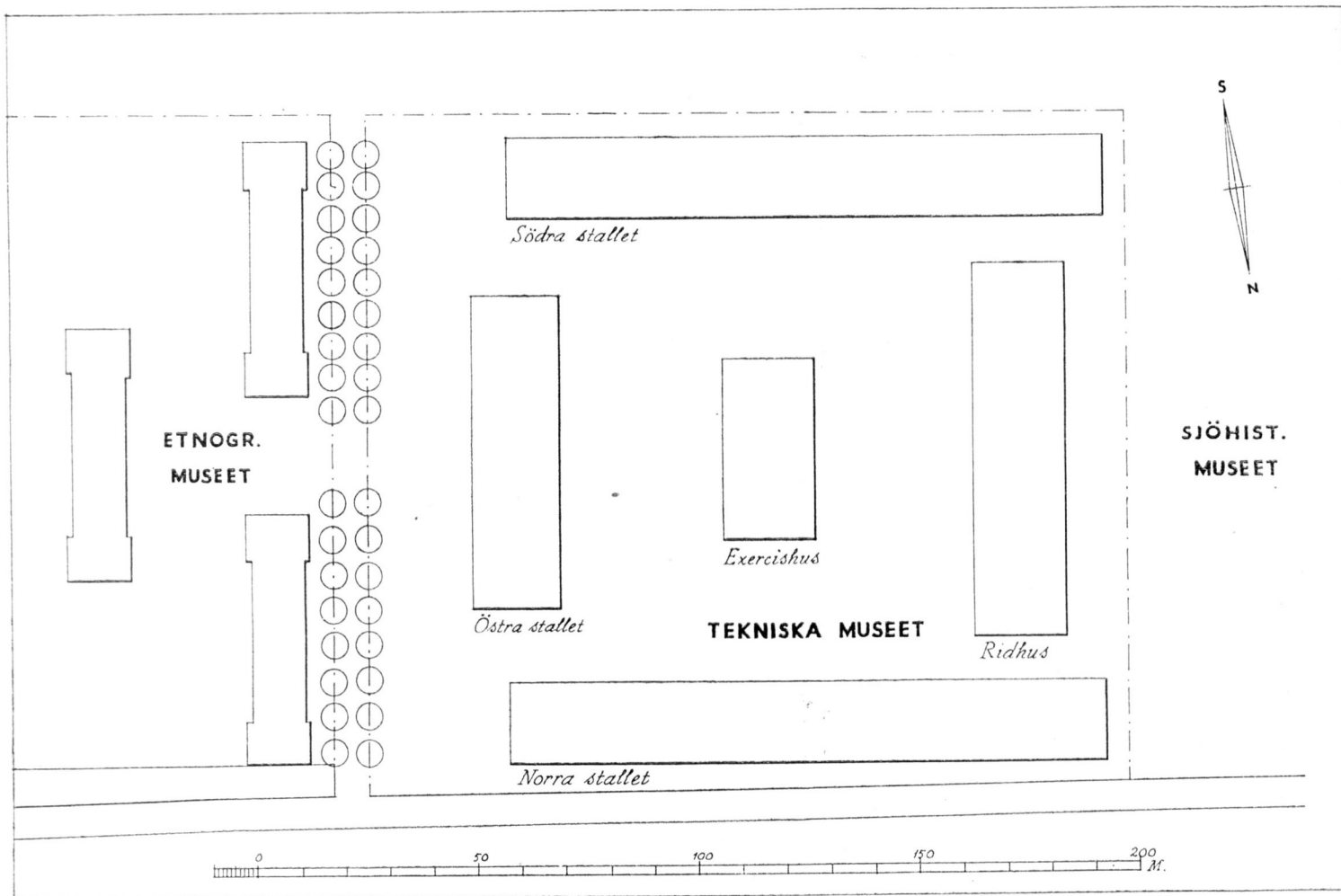
att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad av mig i det föregående anförts, till ingenjörsvetenskapsakademien må för tekniska museets räkning för museiändamål upplåtas ett område med en areal av omkring 26,000 kvadratmeter å västra delen av förutvarande livregementets dragoners kasernområde å Norra Djurgården med de ungefärliga gränser, som av mig förut angivits, jämte å området befintliga byggnader, att med nyttjanderätt och i övrigt på de villkor Kungl. Maj:t bestämmer av akademien innehavas, så länge området användes för nu nämnt ändamål.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtast till riksdagen.

Ur protokollet:

N. Tolstoy.

Situationsplan.